

Gabriel Andreescu

Szkepticizmus és optimizmus vetélkedése Románia integrációja kapcsán

Romániában az euroszkeptikusok kevesen vannak, bár nem éri el a száz százalékot azok aránya, akik támogatják az országnak az Európai Unióba való integrációját. Az „akarja, hogy Románia csatlakozzon az Európai Unióhoz” kérdésre adott nemleges válaszokat viszont általában megalapozatlan főbiák indokolják.

Van azonban egy nagy nyilvánosságnak örvendő euroszkeptikus: ez a személy Tom Gallagher, aki már jó ideje a román kérdések kutatója. Egy régebben, az *Evenimentul Zilei* 2003. november 9-i számában közzétett írásában, amelynek címe *Csak az SZDP lép be az EU-ba*, az egyetemi oktató azzal vádolja az SZDP-t, hogy „szánalmas” módon tárgyalt az integrációs feltételekről, mellőzve a tágabb nemzeti érdekeket. Majd úgy véli, ha Románia bekegyülne végül az európai klubba, a románok számára ez csak pszichológiai elégtételt jelentene, mivel az uniós projekt, amely alapvetően urbánus és ipari jellegű, keveset nyújthat annak a 40%-nyi román lakosságnak, amely vidéken él. Gallagher ráadásul az esetleges uniós csatlakozásban annak a veszélyét is felismerni véli, hogy megjelenik egy új, gazdaságilag képzett nacionalista generáció, amely „romba döntheti a román demokratikus rendszert”.

Gallagher esetében a csatlakozással szembeni euroszkepticizmus az EU-val szembeni negatív magatartáson alapul (feltehetően ez is a magyarázata), amelyet „törékeny entitásként” határoz meg, melynek „a formái és vég-ső céljai távolról sem világosak”, a bürokratikus rendszere „politikai hatalmasok” szolgálatában álló „labirintus”.

Gallagherrel szemben Niculescu Tóni nem nevezhető euroszkeptikusnak. Gondolatai „bevezetéseképpen” még reménykeltő tényeket is felsorol: az Európai Unió Kelet felé történő kiterjesztését politikai érdekek támasztják alá, ezen túlmenően pedig a „keleti kiterjedését sürgető nyugati cégek, amelyek igyekeznek bekebelezni a felkészületlen keleti piacot”.

Ennek ellenére a *Románia EU-csatlakozása* című cikke által rám gyakorolt hatásában szintén volt valami nyomasztó, hasonlóan ahhoz, amikor egy évvel korábban Tom Gallagher írását olvastam.

Jelentős különbséggel. A brit egyetemi oktató cikke által keltett benyomás kiábrándító volt, mivel véleményem szerint az súlyos tévedéseket tartalmazott. Ugyanis meg vagyok győződve afelől, hogy Románia számára az integ-

* A rovatban közölt tanulmányok szerzői közül csak Gabriel Andreescu ismerhette az Európai Bizottság 2004. évi jelentését.

ráció előnyökkel is járna. Oroszország befolyásának a megnövekedése, a törékeny demokráciánkat fenyegető újkeletű nacionalizmus veszélye, a lakosság több mint 40%-ának áldozattá válása, a bonyolult bürokráciával rendelkező unióba való belépés kellemetlensége, mindez óvatlan spekuláció volt.

Tóni írása nyomasztónak tűnik számomra, mivel Gallagherrel szemben túlságosan is igaza van. Természetesen Románia számára a 2007-es határidő csakis politikai cél lehet, mivel teljesen lehetetlen – ebben egyetértek vele – a csatlakozási feltételek határidőre történő teljesítése. Távolról nézve Románia integrációjának a legfőbb akadálya maga Románia, vagyis a lakosság mentalitása és az intézményes hiányosságok. A gazdaság távol áll a működőképességtől, az intézményeket átható korrupció összeférhetetlen az uniós játékszabályokkal, a törvénykezés pedig továbbra is átpolitizált.

Végül Niculescu Tóninak az uniót érintő félelmei tekintetében is igaza van. Az eurokrácia széthúzó, és még több vizálykodás figyelhető meg az európai fővárosok politikai elitje körében. A tíz új tagállam versenytársat lát bennünk a jövőbeni források tekintetében. És ha mindez nem volna, akkor is egy jó adag ellenszenv irányul felénk, amely elkerülhetetlenül megnyilvánul majd egy bizonyos ponton.

Csakhogy az integráció problematikussága nemcsak ebből áll.

Napirendi adatok

Amióta Niculescu Tóni megírta a cikkét, eltelt jó néhány hónap, így a meglátásai közül egy párat ellenőrizni lehet.

Niculescut az a tény foglalkoztatta, hogy „az európai döntéshozók nem látnak alternatívát a mai bukaresti politikai porondon”. Időközben lezajlottak a helyhatósági választások, amelyek a változás valós alternatíváit bizonyították. Nem mintha a valószínű győztes, a Nemzeti Liberális Párt és a Demokrata Párt koalíciója jól illeszkedne a közösségi vívmányok rendszerébe. A választási rendszer politikai fejlődése azonban – egy racionálisabb magatartás felé – és maga a hatalomváltás ténye új lehetőségeket kínálhat. És mindenképpen új lendületet ad a csatlakozási folyamatnak.

Niculescu 2004 elején szkeptikus volt az EU alkotmányának az adoptálását illetően. Az uniós alkotmányt a 2004. június 17–18-i csúcson mégis elfogadták. Az alkotmány kompromisszum azok között, akik úgy gondolták, elérkezett az ideje, hogy az uniós tagállamok egy föderációs szerkezet kialakítására törekedjenek, és a lelkesedők ellenzői között, akik a korábbi szerkezetet megnyugtató megoldásnak tartották.

2004. szeptember 2-án az Európai Parlament Alkotmányos Ügyek Bizottsága úgy döntött, hogy az Európai Parlament 2004. december 15-én szavazza meg az alkotmányt. Ez az első parlamenti szerkezet, amelyet ez a dokumentum előír. Az Európai Parlament minden valószínűség szerint el-

fogadja majd a dokumentumot, amelynek az előkészítésében egyes tagjai is részt vettek.

Csakhogy az alkotmány fő témája ezzel nem lesz megoldva. Az az elképzelés, hogy majd nemzeti referendumok határoznak az alkalmazásáról, valós veszélynek teszi ki a dokumentum elfogadását az uniós állampolgárok részéről.

Ráadásul Niculescu aggodalmai az új tagállamoknak a 2004. június 10–13. között lezajlott európai parlamenti választások – az eddigi legnagyobb méretű transznacionális gyakorlat – során elfoglalt pozícióját illetően igazolódtak. A tíz újonnan csatlakozott tagországban a választási részvétel 26,4%-os volt, szemben a régi tagállamok 49%-os arányával. Ebben az esetben a fáradtság és a tájékozatlanság nagy szerepet játszott, és feltehetően a jövőben is számottevő lesz a hatása. A Cseh Köztársaság egy sajátos problémát vet fel, ugyanis a visegrádi folyamat kezdeményezője maga is egy referendumot tervez az alkotmány elfogadására.

Továbbá Románia erőfeszítéseit illetően új fejlemény két csatlakozási fejezet lezárásának a bejelentése, a PETROM privatizációja, illetve az energetikai szektor más – termelési vagy terjesztési – egységeinek a privatizációja irányában tett lépések. Az a tény, hogy 2004. október elején a tárgyalások nem voltak még lezárva, nem hangzik sem drámaian, sem optimistán. A rendelkezésre álló három hónap elégséges a simítások elvégzésére, arra azonban természetesen nem, hogy valós feltételeket teremtsünk a rögzítettek életbe léptetéséhez. Talán ez a legmélyebb probléma, amellyel Románia szembesül: a kifejezésre juttatott magatartás és a tények közötti távolság. Romániában a Niculescu Tóni által idézett elv, „Ein Mann, ein Wort” mindig ironikusan hangzik.

Az integráció egy másik aspektusa: a visszalépés kérdése

A tényleges helyzet ellenére, vagy éppen amiatt, azt javaslom, vizsgáljuk meg más oldalról az uniós integráció problémáját. Bár a Románia csatlakozásával kapcsolatos szkeptikus érvek alapvetők, és naponta igazolódnak, bizonyos az is, hogy éppoly lényeges okok a megkezdett folyamat befejezésére indítanak. Nem fogok az EU absztrakt motivációjára hivatkozni, hogy egy erős Európát alakítson ki a globalizált világban, a központjától távol eső határokkal. Arra a tényre utalok, hogy a megtett lépéseket nehezen lehet visszavonni. Túl sok intézkedést foganatosítottak Bukarestben az Unió kifejezett felkérésére ahhoz, hogy Brüsszel egyszer csak azt mondja: meghúztam a vonalat, és azt nem léphetitek túl, fogom az aktatáskámat, és elmentem. Bukarestnek több százmillió eurót adtak már – tulajdonképpen milliárdokat, ha összeadunk minden, közvetlenül vagy közvetve Romániára fordított összeget –, és nehéz lenne megindokolni ezeknek az összegek-

nek a veszteségként való elkönyvelését. Az uniós országoknak jelentős befektetések vannak Romániában, amelyeket meg kell védeni egy esetleges krízishelyzettől, amely itt egészen a Nyugatnak bűnbakként való tételezéséig terjedhet ki.

Továbbá: az integráció olyan megállapodásokat eredményez, amelyeket a politikusok és az üzletemberek megőriznek közös „európai” emlékezetükben. A példa kedvéért: a *Schengen Acquis* összes követelményének teljesítéséhez 2009 decemberéig Romániának szigorú határvédelmi rendszert kell bevezetnie. Ezért aláírtuk a szerződést a European Aeronautic Defence and Space Company-val (EADS) egy rendkívül igényes rendszer kiépítésére vonatkozóan. A Siemens és egy pár partner fog az unió egyik legfontosabb kérdésével foglalkozni: a 3147 km határ biztonságossá tételével, amely 184 adminisztrációs központ, megfigyelő rendszerek, vezérlő szoftverek, képzési központok, helikopterek, parti hajók stb. elhelyezését feltételezi. Márpedig hogyan lehetne elkezdni ennyire gigantikus méretű projekteket, majd hagyni őket a semmibe veszni? Végül az az egy milliárd euró, amely a román fél felelőssége alá tartozik, nem nyitott pályázatban lett leszerződött, hanem bizonyos megállapodások keretében, amelyekben, ahogy említettem, a politikai tényezők keveredtek a gazdaságiakkal, és annál erősebb szolidaritást eredményeztek, minél több érdek befolyása alatt születtek.

Amikor annak nehézségéről beszélek, hogy Brüsszel *most* jelentse ki, akár a kötelezettségek valóra nem váltásával érvelve, hogy Románia számára meghalt a csatlakozás reménye, szem előtt tartom azt is, ami Törökország és az Európai Unió kapcsolatában történik. Több okból is, melyek közé a jogrendszerrel és a kulturális identitással kapcsolatos okok is beletartoznak, egy pár éve még úgy tűnt, hogy Törökországnak nincs semmi esélye az unióba való belépésre. Az EU ebben a kontextusban kezdett el feltételeket szabni, amelyek tulajdonképpen a visszautasítást voltak hivatottak indokolni. Törökország azonban, amely az iszlám fundamentalizmus elterjedésével járó veszélyekre és a kurd kérdésre való tekintettel egy militarista vezetésű ország továbbra is, számára meglehetősen nehezen megvalósítható reformokat kezdett bevezetni. Egyik évről a másikra beindult a Brüsszel és Ankara közötti párbeszéd, és úgy tűnik, hogy mind nehezebb leállítani még akkor is, ha szeretnék. Nemrég a megelégedés árnyát figyeltem meg egyes magas rangú uniós hivatalnokok arcán, amikor közölték Törökországgal, hogy a házasságtörés elítélése nem fér bele a játékszabályokba. Azok, akik szkepticusan tekintenek Törökország integrációjára, feltehetően elégedetten nyugtázzák az ilyen jellegű intézkedéseket, amelyek kompromittálják Ankara integrációs kérelmét. A kormány kikerült ebből a zsákutcából. Márpedig minden erőfeszítés, amelyet Törökország az EU kielégítése érdekében tesz, olyan tőkét jelent, amelytől az uniós politikai vezetés nem vonatkoztathat el. Ha ez ennyire világosan kitűnik Törökország eseté-

ben, nem annál logikusabb, hogy Románia esetében is működjék? Ezért nem az integrációs feltételek teljesítéséig még megteendő út hosszúsága az alapvető mutató, hanem az unió készítésére már eddig megtett úté.

Egy másik aspektus: aktív szerepvállalás az EU-ban

Egy másik, véleményem szerint pozitív és lehetséges perspektívaváltás, ha nemcsak a fordítottjára, hanem arra is ráirányítjuk a figyelmet, amit Románia tehet az Európai Unióért. Az aktív szerepvállalásra gondolok, amelynek a mibenlétét Bukarestben határoznák meg, és nem Brüsszelből kölcsönöznék, mivel az unió bürokráciája is támogatásra szorul. Feltevődik természetesen a kérdés, hogy tudunk-e bármilyen üzenetet vagy hozadékot nyújtani ennek a kolosszusnak az életében, amelyhez képest a mi gazdasági súlyunk szinte a nullával egyenlő.

Amit Románia magára vállalhat, az a közvetlen szomszédaival, azaz perspektivikusan az EU szomszédaival szembeni politika meghatározása és előkészítése. A kérdés az uniót is foglalkoztatja, ez kitűnik a 2004. május 12-én bemutatott „stratégiai projektből”, amely egy „barátokból álló gyűrűt” szeretne vonni az EU határai köré. Ha a barcelonai folyamatban résztvevő államok tekintetében (Algéria, Egyiptom, Izrael, Jordánia, Líbán, Líbia, Marokkó, Szíria, Tunézia és a Palesztin Hatóság) nincs szavunk, az EU kapcsolata Oroszországgal, Ukrajnával és a Moldovai Köztársasággal közvetlenül érint bennünket. Szeptemberben Örményországot, Azerbajdzsánt és Grúziát is felvették az előjegyzésbe, amelyeket legalábbis a NATO repülőgépek pilótáfülkéjéből szemlélhetünk. Márpedig a külpolitikai energiák összpontosítása – belső intézkedések segítségével – a számunkra és az unió számára a régióban kívánatos helyzet kialakítására olyan individualitást biztosítana, amelyre nagy szükségünk van.

Románia az euro-atlanti kapcsolatok terén is szerepet játszhat az EU-n belül. Az Európa és Amerika közötti viszonyban az utóbbi években bekövetkezett rendkívüli kudarcok egy alapvető szakadáshoz vezethetnek, amelynek hosszú távon jelentős stratégiai hatásai lehetnek. Románia azonban ezen évek során – némiképp paradox módon – nagyon Amerika-párti politikát gyakorolt. Új stratégiai tétellel rendelkező pozíciója – a Kaukázus közelsége – miatt, és mert az Egyesült Államokkal való viszonyát igazolja volt kommunista ország mivolta, amely számára Amerikának a Szovjetunió elleni küzdelmében játszott szerepe hasznosnak bizonyult, Románia szava számíthat a nagy nemzetközi tárgyalások során, amelyek az Egyesült Államoknak Európa életéből való kivonására irányulnak. Feltevődhet természetesen a kérdés, hogy mekkora lehet Románia súlya az ilyen jellegű geopolitikai ellentétekben. Azt gondolom, hogy míg egy sor egyéb dologban egyáltalán nem számítunk, pontosan ezekben a kérdésekben igen.

Implicit módon bizonyítja ezt az izgatottság, amelyet Romániának az iraki beavatkozással szembeni állásfoglalása, vagy nemrég az amerikai katonának a Nemzetközi Büntető Bíróságnak való átadásáról szóló megállapodás aláírása idézett elő. Ebben a nemzetközi kérdésben érezhetően jobban számítunk, mint Magyarország, amelyet benyomásom szerint az utóbbi időben egyfajta „elhatárolódás” jellemez a geostratégiai kérdésektől.

Ha arra figyelünk, hogy mily módon tudnánk egy új politikai akaratot érvényesíteni az unió életében, az integráció témáját is rugalmasabban, a csatlakozás értelmét is jobban értve kezeljük majd. Fennáll annak is a veszélye, hogy az olyan gondolatok, mint amelyekről korábban szó volt, egyszerű spekulációkká váljanak, és elveszítsék a kapcsolatot a valóság arányaival. Mindenképpen megnyugtatóbb játék, mint a fogyatékoságok felsorolása. Niculescu Tóninak szinte mindenben igaza van, amit mond. Csak hogy ennyi év után én már inkább a történelem optimista értelmezésében fellelhető, akár kevés igazságot keresem inkább.

Fordította: *Incze Éva*